

MÜƏLLİMİN PEDAQOJİ FƏALİYYƏTİNİN ETİK VƏ SPESİFİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

KİFAYƏT HUSEYNOVA

Naxçıvan Dövlət Universiteti, Pedaqoji Fakültə,
Naxçıvan, Azərbaycan
nurv7487@gmail.com

Xülasə

İşlədiyimiz mövzu müasir müəllimin formalaşmasında etik və pedaqoji ideyaların və mənəvi əqidənini böyük rol oynamasından bəhs edir. Mövzuda əsasən ictimai mühitün müəllim şəxsiyyətinin inkişafında və formalaşmasında mühüm amil kimi çıxış etməsi qeyd olunmuşdur. İnsan şəxsiyyətinin formalaşmasına təsir edən irsiyyət, mühit və tərbiyə amillərinin qarşılıqlı münasibəti mətnə mühüm rol oynayır. Burada həmçinin müəllim -şagird münasibətlərinin mahiyyəti və məzmunu, müəllimin pedaqoji fəaliyyəti, maarifçi, həm pedaqoq, həm də psixoloq olması qeyd olunmuşdur. Müəllim şagirdin yaxın köməkçisi olmalı, tərbiyə prosesində şagird üçün ideala çevrilməlidir. Mövzuda dahi pedaqoqların fikirlərindən istifadə edilmişdir. Pedaqoqlardan Y.Talıbov, Makarenko, Komenski, Suxomlinski və başqalarının pedaqoji etika haqqında məqalədə bir çox maraqlı fikirləri vardır. Suxomlinski “Ürəyimi uşaqlara verirəm” əsərində pedaqoji etika və estetik barədə çox geniş ideyalar irəli sürmüşdür. İşlədiyimiz məqalədə müəllim şəxsiyyətinin formalaşmasında pedaqoji etikanın və mənəvi tərbiyənin əsas rol oynadığı da vurğulanmışdır. Müəllim mənəvi münasibətlər dünyasında səhvə yol verə bilməz. Ona görə ki, müəllimin kiçik bir nöqsanı, kiçik bir hərəkəti şagirdlərin gözündən qaçmır. Müəllimin səsindəki titrəyiş, ahəng, sərtlik və s. uşağa dərhal təsir edir. Müəllim üçün bütün uşaqlar əziz olmalıdır. Müəllimin təbəssümü və sevinci şagirdlərin qəlbində xeyirxahlıq, insanlıq münasibətləri, məhəbbət gözlərində isə qılgıncı yaradır. Müəllim peşəsi bütün peşələrin anası hesab olunur. Müəllim gənc nəslə həyata hazırlayır. Müəllim sadəlik, təvazökarlıq, nəzakət, mənəvi saflıq, ideallıq rəmzidir. Müəllim nəsillərin ömrünü bir-birinə qaynaq edər. Müəllim bilməlidir ki, nüfuzu öz zəhməti ilə, əməyi və biliyi sayəsində əldə edir. Müəllim əməyi məhsuldar əməkdir. Müəllimlərin atesstasiyası bir daha göstərir ki, qabaqcıl və işgüzar müəllimlər müasir dövrün tələblərinə tamamilə cavab verirlər. Onlar gənc nəslin təlim-tərbiyəsində yorulmaq bilmədən çalışırlar.

Açar sözlər: Müəllim, etik, pedaqoji, ideya, mənəvi, fəlsəfə, əqidə, iradə humanist, beynəlmiləl, peşə, psixologiya

ETHICAL AND SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE TEACHER'S PEDAGOGICAL ACTIVITY

Abstract

The subject we work on refers to playing a great role of ethic and pedagogy ideas and moral belief in the forming of the teacher. The topic mainly performing social environment in the developing and forming teacher personality is noticed as an important factor. Mutual position of the heredity, environment and upbringing factors which affect the formation of the human personality plays an important role in the subject here. It's also noticed the essence and content of the teacher – pupil relationship teacher's pedagogy activity, being educator either a pedagogy or a psychology. In the article ideas from great pedagogues were used. Pedagogues, such as Y.Talıbov, Makarenko, Komenski, Sukhomlinsky and others have many different opinions about pedagogical ethics in the article. Sukhomlinsky suggested very many ideas about pedagogical ethics and aesthetics in his work “To children I give my heart”. The important role of moral upbringing and pedagogical ethics is also emphasized in the formation of the teacher's personality in the article we have worked on. A teacher cannot make any mistakes in the world of spiritual relationships. Because a small flaw, one small movement of the teacher does not escape the looks of the students. Vibration, harmony, stiffness etc. in the teacher's voice have an immediate effect on the child. For the teacher, all children should be dear. The smile and joy of the teacher evoke a spark of kindness and humanity in the hearts of the students, and love in their eyes. The profession of a teacher is considered the mother of all professions. The teacher prepares the younger generation for life. The teacher is a symbol of simplicity, modesty, politeness, spiritual purity, and idealism. The teacher is someone who unites the lives of generations to one another. The teacher should know that he achieves reputation through his own hard work, through his work and knowledge. Teacher's labor is productive work. The certification of teachers shows once again that advanced and business teachers meet the requirements of the modern era. They work tirelessly to educate and educate the younger generation.

Keywords: Teacher, ethic, pedagogy, idea, moral, philosophy, belief, humanist, international, profession, psychology.

Atıf / Citation

- Hüseynova, K. (2024). Müəllimin Pedaqoji Fəaliyyətinin Etik və Spesifik Xüsusiyyətləri. *Anadolu Türk Eğitim Dergisi*, 6 (1), 166-172.
- Hüseynova, K. (2024). Ethical and Specific Characteristics of the Teacher's Pedagogical Activity. *Anatolian Turkish Journal of Education*, 6 (1), 166-172.

* Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.

Özet

Üzerinde çalıştığımız konu, modern öğretmenin oluşumunda etik ve pedagojik fikirlerin ve ahlaki inançların büyük rolü ile ilgilidir. Konuda öğretmenin kişiliğinin gelişmesinde ve oluşmasında sosyal çevrenin önemli bir faktör olarak hareket ettiğine değinildi. İnsan kişiliğinin oluşumunu etkileyen kalıtım, çevre ve yetiştirme faktörlerinin karşılıklı ilişkisi metinde önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmen-öğrenci ilişkisinin özü ve içeriği, öğretmenin pedagojik faaliyeti, eğitimci olması, hem pedagoğ hem de psikolog olması da burada belirtilmektedir. Öğretmen öğrencinin yakın yardımcısı olmalı, eğitim-öğretim sürecinde öğrenci için ideal olmalıdır. Konuda dahi eğitimcilerin fikirlerinden yararlandı. Eğitimciler Y. Talıbov, Makarenko, Komensky, Sukhomlinsky ve diğerlerinin pedagojik etik hakkındaki makalede birçok ilginç fikri var. Sukhomlinsky, "Çocuklara kalbimi veriyorum" adlı çalışmasında pedagojik etik ve estetik konusunda çok geniş fikirler ortaya koydu. Üzerinde çalıştığımız makalede öğretmen kişiliğinin oluşumunda pedagojik etik ve ahlak eğitiminin anahtar rol oynadığı vurgulanmıştır. Ahlaki ilişkiler dünyasında öğretmen hata yapamaz. Çünkü öğretmenin küçük bir hatası, küçük bir hareketi öğrencilerin gözünden kaçmaz. Öğretmenin sesindeki titreşim, uyum, sertlik vb. çocuğu hemen etkiler. Bir öğretmen için tüm çocuklar sevgili olmalıdır. Öğretmenin gülümsemesi ve neşesi öğrencilerin yüreğinde nezaket, insani ilişkiler yaratır, gözlerinde sevgi kıvılcımları yaratır. Öğretmenlik mesleği tüm mesleklerin anası sayılır. Öğretmen gençleri hazırlar. Yaşam boyu nesil. Öğretmen sadeliğin, alçakgönüllülüğün, nezaketin, manevi saflığın, ideallığın sembolüdür. Öğretmen, nesillerin yaşamlarını birbirine bağlayan kişidir. Öğretmen, kendi sıkı çalışması sayesinde etki kazandığını bilmelidir. İşi ve bilgisi. Öğretmenin işi verimli bir iştir. Genç neslin yetiştirilmesi için yorulmadan çalışırlar.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, etik, pedagojik, fikir, manevi, felsefe, inanç, irade, hümanist, uluslararası, meslek, psikoloji

Giriş

Müəllim tədris prosesinin ən əsas simasıdır. Onun peşə fəaliyyəti sırasında bir çox qabiliyyətlər mühüm yer tutur. Akademik qabiliyyət, didaktik qabiliyyət, kommunikativ (ünsiyyət) qabiliyyət, iradi-emosional qabiliyyət müəllimin fəaliyyətində mühüm yer tutur. Müəllim bu qabiliyyətləri gərgin əməklə qazanır.

Müəllimlik fəaliyyətinin özünə məxsus xüsusiyyətləri vardır. Bu xüsusiyyətlərə aşağıdakılar daxildir:

a) müəllim öz həyatını xalqın gələcəyinə həsr edir:

b) müəllim mürəkkəb və çətin, məsuliyyətli işdir, bu işdə səhvə yol vermək olmaz:

c) müəllimin fəaliyyəti mürəkkəb və dəyişkəndir:

d) müəllimlik yaradıcı işdir; çünki o, hazır göstərişlərlə, reseptlərlə işləyə bilməz. Onun özünün pedaqoji nəzəriyyəsi, qanunauyğunluqları vardır.

Müəllim müşahidə və təhlil etməyi, pedaqoji problemlərin optimal həlli yollarını müəyyən etməyi bacarmalıdır.

Pedaqoji prosesdə müəllimin fəaliyyəti

Müəllimin fəaliyyəti ictimai həyatımızın xüsusi sahəsidir. Belə bir əmək sahəsində çalışan şəxsin mənəvi aləmi saf, təmiz olmalıdır. Məktəbdə müəllim əməyinin obyektini böyüməkdə və inkişaf etməkdə olan uşaq, yeniyetmə və gənkdir. Uşaq mütəhərrik bir varlıqdır. Onun inkişaf qanunauyğunluqlarını, psixoloji, bioloji xüsusiyyətlərini bilmədən sözün əsil mənasında işlətmək olmaz.

Tərbiyənin özünəməxsus obyektiv qanunauyğunluqları vardır. Həmin qanunları bilmək müəllim üçün zəruridir. Bunun üçün isə ilk növbədə tərbiyə obyektinin nə olduğunu bilmək lazımdır. Tərbiyənin obyektini insandır. Bu varlıqda idrak mənbəyi, hisslər və emosiyalar yatağı, yaddaş xəzinəsi, insanın bütün orqanizmini idarə edən beyni daha mürəkkəbdir. Buradan aydın olur ki, pedaqoji fəaliyyətin obyektini fəal surətdə inkişaf edən varlıqdır, uşaqdır. Müəllim hər zaman cəmiyyətdə ən sayılıb seçilən fədakar, zəhmətkeş, müqəddəs insanlardan olmuşdur.

Müəllim özünün danışq tərzini, davranışı, tədris zamanı seçdiyi vasitə və üsulları, öyrətməyə həvəs göstərməsi ilə şagirdləri hər zaman özünə cəlb etməlidir.

“Ən yaxşı müəllim necə olmalıdır?” sualını görkəmli pedaqoq V.A. Suxomlinski belə yazırdı: “O ilk növbədə, uşaqları sevən insandır, onlarla ünsiyyətdən sevinc tapır, inanır ki, hər bir uşaq yaxşı insan ola

bilər.Çətin tərbiyə olunan uşaqlarla işləmək, xəstə uşaqları ruhlandırmaq hər bir müəllimin əsas vəzifəsidir”.

Müəllimlik ən sərfəli, ən çətin, ən məsuliyyətli,həm də mürrəkəb vəzifədir.Sürətlə dəyişən və yeniləşən cəmiyyət müəllimlərin hazırlıq və peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəlməsinə mühüm tələblər verir (İlyasov, 2018; s. 8)

Valideynlər öz uşaqlarını müəllimə əmanət etdikdə arxayın və rahat olmalıdırlar.

Pedaqoq Y.Talıbov yazırdı ki, müəllimin peşəsini başqa peşələrlə fərqləndirən başlıca xüsusiyyətlərdən biri onun fəaliyyət obyektinin dinamik olmasıdır.Müasir müəllim öz peşə qabiliyyəti,akademik fəaliyyəti,ünsiyyət forması, iradi-emosional hissləri ilə seçilməlidir.Müəllim şəxsiyyətinin formalaşmasında mənəvi əqidənini böyük təsiri vardır.Mənəvi əqidə müəyyən ictimai - siyasi, mədəni amillərin təsiri altında formalaşır.

Belə nəticəyə gəlmək olar ki, mənəvi münasibətlərin formalaşması prosesi dinamik, dialektik, uzunmüddətli, gərgin əmək tələb edən bir prosesdir. Bu prosesdə müəllim-şagird münasibəti mühüm rol oynayır. Bu da müəllimin mənəvi münasibətlər aləmini təşkil edir.Müəllim ziyalılarımızın gənc nəslin təlim və tərbiyəsində çalışan ən qabaqcıl nümayəndələrədən biridir (Mirzəyev & Rüstəmov, 2012; s. 10)

Məlumdur ki, ən dərin biliyə, savada malik olan müəllim savadlı uşaqlar yetişdirər, zəif müəllim isə zəif uşaqlar.Bu zaman aydın olur ki, müasir müəllimin öhdəsinə böyük məsuliyyət düşür.

Müəllim hər zaman müqəddəsdir. O həm şagirdlərlə, həm də valideynlərlə sıx əlaqə saxlayır, öz vəzifəsini layiqincə yerinə yetirməyə cəhd göstərir.Bunu da qeydetməliyik ki, uşağın düzgün yetişməsində valideynlərin də rolu olmalıdır. Uşaq harda olursa-olsun, evdə,bağçada, məktəbdə düzgün tərbiyə almalıdır. A.S.Makarenko yazırdı: “Tərbiyə hər zaman baş verməlidir.Hətta siz evdə olmasanız da belə uşağın olduğu bütün mühit və şərait ona müsbət təsir göstərməlidir.

Müasir müəllim pedaqoji proses zamanı çox diqqətli olmalı, məsuliyyət hiss etməlidir.Pedaqoji tədris zamanı müasir müəllimin formalaşmada etika mühüm rol oynayır.Etik-pedaqoji ideya ta qədimdən bizə məlumdur. Hələ ta qədimdən Azərbaycan xalqı öz folklorlarında, dastanlarda, nağıl və qoşmalarında tərbiyəvi, əxlaqi-etik fikirlər irəli sürmüşlər .

Ə.Həşimov tədqiqatlarının birində yazırdı: “Pedaqoji fikrin ilk nümunəsi xalq kütlələri olmuşdur. Çünki xalqın geniş zəhmətkeş kütlələrinin düşüncəsi,yüksək insani hissləri,tarixi müdirikliyi folklorumuzda aydın əks olunmuşdur (Həşimov, 1970; s. 17).

Müəllimin hərtərəfli formalaşmasında etik davranışların rolu

Müəllim etikasını məsələsini dahi cəx pedaqoqu J.Kamenski geniş aspektdə işləmişdir. O müəllim-şagird münasibətlərinə xüsusi əhəmiyyət vermiş,humanist müəllim idealını yaratmışdır.Müasir müəllim bütün tədris boyu pedaqoji etikanı unutmamalı uşaqlarla humanist davranmalı,şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almalıdır.

Ayrı-ayrı mühitdən gələn uşaqlar bir sinifdə toplaşır.Fərqli xüsusiyyətləri olan uşaqlar müəllimin köməyi,şəfqəti ilə bir-birinə uyğunlaşmalıdırlar.Deməli müəllimin şəfqətindən, düzgün etik davranışından çox şey asılıdır.

Müəllim etik biliklərə o qədər yiyələnməlidir ki, bunu şagirdlərə başa salmalı,onları hərtərəfli inkişaf etdirməlidir. Müəllim yaxşını qabağa çəkib, zəif oxuyanı danlamamalı, əksinə hamısına eyni qaydada davranmalı və müəyyən şəraitdə onu başa salmalı,ruhlandırmalıdır.

Deməli müəllim şagirdləri elmə həvəsləndirməli,öz davranış, etikasını ilə müvəffəqiyyət qazanmalıdır.Müasir müəllimin öhdəsinə böyük vəzifələr düşür. Hər bir uşağın təbiətində gizlənmiş qığılcımı yandırmaq, onlara ilham vermək müəllimin borcudur.

İstedad hər bir uşağın zehmində, fikrində,ürəyində gizlidir. Bunları ancaq müəllim aşkara çıxara bilər.Bütün bunları görkəmli pedaqoqlar təsdiq etmişlər.

Pedaqoji etika sayəsində hər bir uşağın istedadını aşkara çıxarmaq olar.

S.Ə.Sirvani, A.Bakıxanov, K.D.Uşinski, M.F.Sidqi, A.S.Makarenko, N.Nərimanov, B.A.Suxomlinski, Tolstoy, Gertsen və başqa pedaqoqlar pedaqoji etikanın ən vacib tərbiyə sistemi olduğunu qeyd etmişlər.

Ən əsas odur ki, müəllim insan zəkası haqqında təcrübə əldə etməli, həm pedaqoq, həm psixoloq olmalıdır. Müasir müəllim pedaqoji sistemdə tərbiyəçi ilə tərbiyə olunanlar arasında mənəvi münasibətlərə xeyli yer verməlidir. İlk növbədə isə müasir müəllim özünün əməli işi ilə sözünün bir-birinə uyğun gəlməsinə diqqət yetirilməlidir. Uşaqlarla ünsiyyətdə olmaq, daim onları dinləmək, yol göstərmək, onların qəlbində umud işığı yandırmaq lazımdır. Əlbətdə pis uşaq yoxdur, çətin tərbiyə olunan uşaq vardır.

Ünsiyyətdə olmaq işığın, qaradınməzlilik isə zülmətin əlamətidir. Ünsiyyətdə olmaq müəllim nüfuzunu yüksəklərə qaldırır, onu ideallaşdırır.

Müəllim şəxsiyyətinin formalaşmasında mənəvi əqidənin təsiri

Müəllim şəxsiyyətinin formalaşmasında mənəvi əqidənin böyük təsiri vardır. Mənəvi əqidə müəyyən ictimai-siyasi, mədəni amillərin təsiri altında formalaşır. Əqidə insanın mühit, həyat, varlıq haqqında düşüncə və inamından ibarətdir. Mənəvi əqidənin formalaşmasında ictimai mühitin, ailənin böyük təsiri vardır. Mənəvi əqidənin əsas komponentlərindən biri əxlaqi etik, elmi bilikdir. İnsan ta uşaqlıqdan başlayaraq ömrünün sonuna kimi müəyyən elmi biliklərə yiyələnmək üçün səy göstərir. Elmi biliklərə yiyələnmək sayəsində insan təbiətdə və cəmiyyətdə baş verən hadisələrin mahiyyətini dərinlən dərk edir. Elmi, əxlaqi-etik biliklər müəllimin ictimai-siyasi hadisələri düzgün qiymətləndirilməsinə, dünya miqyasında baş verən hadisələri düzgün dərk etməsinə kömək edir (İsmixanov, Bayramov & Vəliyeva, 2019; s. 27).

Mənəvi əqidənin başqa bir komponenti də müstəqil fikirdir, fəaliyyətdir. Elmi-əxlaqi-etik biliklərə yiyələnməklə mənəvi şüurun tam formalaşması baş vermir, bunun üçün müstəqil fəaliyyət vacibdir. Müstəqil fəaliyyət çox mürəkkəbdir. Çünki əqidə müəllimi həmişə fəaliyyətə təhrik edir. Bu zaman müəllim cəmiyyətdə baş verən ictimai həyat hadisələrinin seyredicisi olmur, əksinə bu hadisələrə müdaxilə edir, fəaliyyət göstərir. Çünki müəllim bütün hadisələrdə fəaliyyət göstərməsi, fəal və aktiv olması gənc nəsili arxasınca apması deməkdir.

Mənəvi əqidənin başqa bir komponentdə iradədir. Əgər iradə olmasa qarşıya çıxan çətinlikləri, maneələri dərk etmək cəsarəti olmasa, əqidə də ola bilməz. Deməli, mənəvi əqidə iradə qüvvəsini özündə birləşdirən prosesdir. Bütün bunlardan bir nəticə əmələ gəlir ki, mənəvi əqidə elmi, əxlaqi-etik biliklərə, həyat təcrübəsinə incə hisslərə əsaslanan həyat stimulu olan insanların məqsədə uyğun fəaliyyətidir. Müəllim peşəsi bütün peşələrin anasıdır, çünki müəllim gənc nəsili həyata hazırlayır, inkişaf etmiş, hərtərəfli formalaşmış şəxsiyyət yetişdirir, vətən övladı yetişdirir. Müəllim hər zaman vətən üçün canını verməyə hazır olan insanlar yetişdirir. Müəllim iqtisadiyyatı idarə edən insanlar yetişdirir. Buna görə də müəllim elmi-əxlaqi, etik biliklərin mənbəyi sayılır. Müəllim hər zaman öz peşəsini sevməli, dərinlən dərk etməli, daima öz üzərində işləməlidir. Müəllim bir günəşdir, hər zaman parlayır, ətrafını işıqlandırır. Müəllim öz fəaliyyəti zamanı uşaqların psixologiyasını dərinlən öyrənməli, onların daxili aləmi ilə maraqlanmalıdır. Müasir müəllim tələbkar olmalıdır, prinsiplərə rəyət etməlidir, eyni zamanda ədalətli olmalıdır.

H.A. Dobrolubov yazırdı: "Müəllim şagird üçün heyranedicə təcrübə oyadan bəşəri kamilliyin ali nümunəsidir".

Müəllim bilməli ki, öz nüfuzunu zəhməti, əməyi, biliyi, bacarığı sayəsində əldə edir. Müəllim kollektivçi olmalı, qarşılıqlı yardım göstərməyi bacarmalıdır. Müəllim fəal ictimaiyyətçi, maarifçi və biliklərin inkişaf etdiricisi, xeyirxah münasibətlərin daşıyıcısı, əsl vətənpərvər və əxlaqi əqidənin daşıyıcısı olmalıdır. Müəllim-şagird, şagird-müəllim kollektivi bir-biri ilə sıx bağlıdır.

Müəllim şagird kollektivinin münasibətlərinin öz məzmunu, spesifik xüsusiyyətləri, çətinlikləri, problemləri vardır. Müəllim uşaq kollektivinə yalnız obyekt kimi deyib, habelə tərbiyə prosesində özünün ən yaxşı köməkçisi kimi baxmalıdır.

Kollektiv tərbiyə amilidir və o şagird şəxsiyyətinə çox vaxt müəllimdən də güclü təsir göstərir. Kollektiv münasibətlərinin formalaşması müəllimin əlində qüdrətli silahdır. Müəllim hər bir şagirdin yaxşı

və ya pis hərəkətini kollektivin müzakirəsinə verib rəy yaratdıqda müsbət nəticə verir. Müəllim şagirdini qəlbdən sevir, onun hər bir böyük ,kiçik müvəffəqiyyətlərindən fərəhlənir. Qəlbində uşaqlara məhəbbəti, valdeyn hərəratı olmayan müəllim uşağı incidir, ona daxili iztirab verir. L. Tolstoy belə müəllimlərə deyirdi: "Ona əzab verməyin, sorusun, qəlbini dinləyin".

Rus pedaqoqu B.A. Suxomlinski yazırdı ki, mənim həyatımda ən başlıca sənət nədir? Düşünmədən deyərdim: Uşaqlara məhəbbət böyük qüvvədir. Belə bir məhəbbət B.A. Suxomlinski "Ürəyimi uşaqlara verərəm" adlı əsərində böyük bir ürəklə, hərəratla, sevgi hissi ilə tərənnüm etmişdir.

Böyük alman pedaqoqu "müəllimlər müəllimi" F.A. Distever müəllimi cəmiyyətin hərəkətverici qüvvəsi hesab etmiş, müəllimlər üçün konkret tələblər, qaydalar hazırlamışdır. Müəllimin öz fənninə olan münasibəti uşaqlara da keçir. Məktəbin qabaqcıl məktəb olması üçün müəllimlərinin yaxşı olması şərtidir.

Dahi M. Zelinski ailə tərbiyəsi, ata-övlad, ana-qız münasibətləri, məktəbin həyatla əlaqəsi haqqında maraqlı fikirlər söyləmiş, müəllimləri uşaqlıq dünyasını öyrənməyə çağırırmışdır.

Əsl müəllim şəxsiyyətin formalaşmasına, təkmilləşməsinə, inkişaf etməsinə təsir edən amillərin, irsiyyət, mühit və tərbiyə amillərinin qarşılıqlı münasibəti haqqındakı məsələləsinə Karl Marks didaktik şəkildə yanaşmış və insanın yenidənqurma fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmişdir.

Müasir Azərbaycan müəlliminin daha da formalaşması, hərtərəfli inkişaf etməsi, gələcək tələblərə cavab verməsi üçün onun qarşısında cətin və məsuliyyətli vəzifələr dayanır. Müəllim hər an öz üzərində işləməli, yeni fikirlər axtarmalı, öyrənməlidir. Müəllim daim yaradıcı əməyinin qayğısına qalmalıdır. Nüfuzlu müəllim cəmiyyət daxilində elmi biliyi, dünyagörüşü, intellekt səviyyəsi, hümanistliyi, ədalətliyi, qayğı və tələbkarlığı ölçülü, biçili tənzimlənməsi ilə daxil olduğu cəmiyyət üzvlərinin hər birində müsbət mənada fərqlənir. Daim yaradıcı əməyinin qayğısına qalan müəllim unutmamalıdır ki, şəxsi əməksiz insan müvəffəqiyyət qazana bilməz.

Bəli müəllim hər zaman yaradıcı olmalı, peşə fəaliyyətində etik davranış prinsiplərini gözləməli və tələblərə ciddi şəkildə əməl etməlidir.

Müəllim gənc nəslin mənəvi estetik tərbiyəsinin inkişaf etməsində böyük rol oynamalı, həm özünün, həm də şagirdlərin milli əxlaq, ictimai davranış, pedaqoji-etika normalarına riayət etməlidir.

Hər bir müəllim etik davranış qaydalarına əməl etməlidir. Bütün bu qaydalara əməl edən müasir müəllim öz üzərində layiqincə işləyərək kollektivin hörmətini qazanır və yüksəlir.

Nəticə

Müasir müəllim şəxsiyyətinin formalaşması, hərtərəfli inkişaf etməsi, gənc nəslə dayaq olması dövrümüzün ən vacib aktual məsələlərindən biridir. Hər bir Azərbaycan müəllimi öz peşə nüfuzunu möhkəmləndirməyə, şərəf və ləyaqətini uca tutmağa borcludur. Müəllim ən məsuliyyətli, cətin və mürəkkəb bir yolun yolçusudur. Müqəddəs peşə sahibi olan müəllim öz sədaqəti, səbri biliyi, ruh zənginliyi, fədakarlığı ilə seçilir. Gələcək gənclərin, gənclər isə müəllimlərin əsəridir. Ulu öndər Heydər Əliyev demişkən: "Mən yer üzündə müəllimdən yüksək ad tanımıram".

Hər an öz üzərində işləyən yeni fikirlər axtaran, hörmətli müəllimlərimizlə fəxr edir, onlara bu şərəfli məsləkdə uğurlar arzulayırıq.

Ədəbiyyat

- Həşimov, Ə. (1970). *Azərbaycan xalq pedaqogikasının bəzi məsələləri*. Bakı: Maarif nəşriyyatı.
- İlyasov, M. (2018). *Müəllim peşəkarlığı və sərəştəliyinin müasir problemləri*. Bakı: Elm və təhsil.
- İsmixanov, M., Bayramov, H., & Vəliyeva, S. (2019). *Ali məktəb pedaqogikası*. Bakı.
- Mirzəyev, F., & Rüstəmov, X. (2012). *Pedaqoji ustalığın əsasları*. Bakı: Dərs vəsaiti.

Extended Abstract

The subject we work on refers to playing a great role of ethic and pedagogy ideas and moral belief in the forming of the teacher. The topic mainly performing social environment in the developing and forming teacher personality is noticed as an important factor.

Mutual position of the heredity, environment and upbringing factors which affect the formation of the human personality plays an important role in the subject here. It's also noticed the essence and content of the teacher – pupil relationship teacher's pedagogy activity, being educator either a pedagogy or a psychology.

In the article ideas from great pedagogues were used. Pedagogues, such as Y.Talibov, Makarenko, Komenski, Sukhomlinsky and others have many different opinions about pedagogical ethics in the article. Sukhomlinsky suggested very many ideas about pedagogical ethics and aesthetics in his work "To children I give my heart". The important role of moral upbringing and pedagogical ethics is also emphasized in the formation of the teacher's personality in the article we have worked on.

A teacher cannot make any mistakes in the world of spiritual relationships. Because a small flaw, one small movement of the teacher does not escape the looks of the students. Vibration, harmony, stiffness etc. in the teacher's voice have an immediate effect on the child.

For the teacher, all children should be dear. The smile and joy of the teacher evoke a spark of kindness and humanity in the hearts of the students, and love in their eyes. The profession of a teacher is considered the mother of all professions. The teacher prepares the younger generation for life. The teacher is a symbol of simplicity, modesty, politeness, spiritual purity, and idealism. The teacher is someone who unites the lives of generations to one another. The teacher should know that he achieves reputation through his own hard work, through his work and knowledge. Teacher's labor is productive work. The certification of teachers shows once again that advanced and business teachers meet the requirements of the modern era. They work tirelessly to educate and educate the younger generation.